

ческого и налогового потенциала в регионах с более низкими показателями валового внутреннего продукта и среднего дохода на душу населения.

Научная новизна данной статьи – разработка и обоснование универсальных эконометрических моделей по оценке и прогнозированию размера межбюджетных и социальных трансфертов, построенных на панельных данных.

Направление дальнейших исследований – разработка рекомендаций по ликвидации выявленных диспропорций в распределении трансфертных платежей между регионами Украины.

Литература: 1. Буковинський С. В. Формування бюджетної політики у ринковому середовищі // Вісник НБУ. – 2006. – №7. – С. 14 – 21. 2. Гринчук Н. М. Методичні підходи до проведення порівняльної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів // Актуальні проблеми державного управління. – 2004. – №2. – С. 134 – 140. 3. Дроздова О. С. Теоретичні засади фінансової децентралізації // Фінанси України. – 2002. – №8. – С. 20. 4. Кропівцова Н. І. Формування місцевих бюджетів у сучасних умовах господарювання // Стратегічні напрямки розвитку харчових підприємств, ресторанного господарства і торгівлі. – Харків: ХДУХТ, 2007. – С. 124 – 126. 5. Потеряйло І. Ю. Особливості бюджетного планування в Україні // Економіка: проблеми теорії та практики. Т. І. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – С. 276 – 284. 6. Черновська М. М. Міжбюджетні відносини як провідна ланка бюджетної системи України: основні проблеми та напрями їх удосконалення // Економіка: проблеми теорії та практики. Т. V. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – С. 1187 – 1193. 7. Swianiewicz P. Finanse lokalne: teoria i praktyka. – Lublin: MYNICIPUM, 2004. – 306 s. 8. S. Korenik. Dysproporcje w rozwoju regionow Polski – Wybrane aspekty. – Wrocław, 2003. – 236 s. 9. Baltagi B. Econometric Analyses of Panel Data. – New York. Wiley, 2001. – 293 p.

Стаття надійшла до редакції
31.05.2008 р.

УДК 330.34.014

Смачило І. І.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

The scientific grounding of stable development under the conditions of economic instability is carried out in the article.

Реальне середовище, в якому функціонують вітчизняні підприємства, відзначають крайня нестабільність і непередбачуваність розвитку подій, недостатньо ефективне економічне законодавство, відсутність розвиненої ринкової інфраструктури. Ці, а також ряд інших економічних, фінансових і соціальних чинників створюють україн нестабільні умови функціонування українських підприємств і перешкоджають формуванню ефективних ринкових відносин у країні.

Для поліпшення ситуації та забезпечення сталого розвитку українським підприємствам необхідно формувати більш досконалу систему управління на підприємствах, яка б повніше враховувала невизначеність зовнішнього середовища. Ця вдосконалена система управління має забезпечити підприємствам досягнення певної глобальної мети свого розвитку,

сприяти вдосконаленню організації й управління в умовах макроекономічних чинників, що постійно змінюються.

Метою статті є з'ясування шляхів забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах економічної нестабільності.

В умовах нестабільного зовнішнього середовища підприємства вимушені вирішувати завдання, котрі за своїм змістом належать до декількох напрямів. Це, зокрема, організація виробничої кооперації й науково-технічної співпраці відповідно до технологічного ланцюга виготовлення кінцевого продукту; забезпечення збалансованості діяльності за стадіями життєвого циклу продукції; створення нових механізмів інвестування для розширення та науково-технічного розвитку виробництва; досягнення узгодженості інтересів держави та власників підприємств при використанні землі і природних ресурсів; створення на підприємствах внутрішнього ринку робочої сили, що забезпечить вирішення проблем професійної перепідготовки та зайнятості; включення підприємств до глобальної мережі інформації та подолання труднощів науково-технічного розвитку виробництва, які виникають у зв'язку з установленням права підприємств на комерційну таємницю.

Сучасне підприємство – це складна відкрита виробничо-господарська і соціальна система, здатна цілеспрямовано регулювати свою взаємодію із зовнішнім середовищем, яка:

складається із взаємозалежних частин (виробництв, цехів, дільниць, служб тощо), діяльність яких впливає на кінцевий результат виробництва;

взаємодіє із зовнішнім середовищем, з якого в систему надходять необхідні для виробничої діяльності фактори виробництва (входи) та в якому реалізуються й використовуються результати виробництва (виходи) – продукція, роботи, послуги;

здійснює діяльність, спрямовану на задоволення потреб суспільства (зовнішнього середовища системи);

має властивості, що притаманні складним відкритим цілеспрямованим системам: здійснює певні процеси протягом життєвого циклу продукції;

реагує на зміну зовнішнього середовища і самостійно забезпечує свій розвиток (володіє властивістю самоорганізації);

має характерне для складних систем поєднання властивостей цілісності та відокремленості, які певним чином впливають на її функціонування та розвиток.

Сучасний розвиток можна охарактеризувати як період потрясінь. Зміни, пов'язані з ризиками, втратами і кризами, стали нормою. Якщо підприємство не ставить перед собою завдання йти назустріч змінам, які відбуваються в зовнішньому середовищі, воно приречене на животиння. В період докорінних структурних перетворень виживають тільки лідери змін – ті, хто вловлює їхні тенденції та швидко пристосовується до них, використовуючи перспективи, які відкриваються.

Тому лідеру необхідно розглядати зміни як нову сприятливу можливість, що означає пошук корисних для себе змін і шляхів, які дають змогу зробити їх максимально ефективними для зовнішньої та внутрішньої діяльності підприємства.

У даній ситуації підприємство сприйматиме відкритість системи з найвищою корисністю: цілеспрямовано регулюючи своє відношення до зовнішнього середовища.

Обставини економічної нестабільності не є чимось таким, що виходить за рамки "звичайних умов" економічної діяльності. Навпаки, економічна нестабільність як низка швидкоплинних, не завжди очікуваних змін умов діяльності є не що інше як вияв об'єктивних закономірностей розвитку тих економічних процесів, котрі стосовно деякого об'єкта господарювання прийнято вважати "зовнішніми" [1].

Інша річ, що це "нестабільність" зовнішніх обставин або не потрапляє в поле уваги, зосередженої на стабілізації окремого підприємства, або залишається незрозумілою та невивченою для сучасного рівня пізнання. Наприклад, найпростіший вид нестабільності у фізичних взаємодіях – виникнення турбулентного руху рідини – стосується найпростіших форм взаємодії, для котрих відомі теоретичні методи опису, з якими легко виконувати ті чи інші експерименти та проби. І, незва-

жаючи на ґрунтовну пізнавальну базу, теоретичну та експериментальну, вивчення фізичних форм нестабільності – найпростіших, вільних від суб'єктивізму – затягнулося на десятиліття.

Економічна нестабільність порівняно, наприклад, з фізичною складніша для наукового пізнання вже через недоступність проведення натурних експериментів. Перефразовуючи відомий вислів, мусимо визнати, що "ми маємо один екземпляр економіки", і тому не маємо права з ним експериментувати. Крім того, природа економічної нестабільності прихована сильним впливом суб'єктивізму, який зберігається в економіці – не в останню чергу через неможливість виконання натурних експериментів у ній.

Суб'єктивізм економічного пізнання легко приховує як саму нестабільність, так і розуміння її причин, тобто розуміння тих явищ, які призводять до непередбачуваної мінливості зовнішніх економічних обставин, котрі тим часом підлягають власне об'єктивним законам розвитку, хоча часто суб'єктивізм наукового пізнання в економіці цю об'єктивність воліє не помічати.

Наприклад, суб'єктивний погляд на такі процеси, як утворення ціни на продукти харчування, зводиться до тверджень на зразок посилань на елементарні закономірності, встановлені для інших економічних обставин, – мовляв, ціни, скажімо, на хліб зростають через збільшення попиту на нього внаслідок зростання заробітної плати. Але, хто, яка категорія населення споживає сьогодні більше хліба, ніж вчора? Ніхто двічі не обідає. Отже, попит на хліб не зростає, а ціни на нього підвищуються через деякий об'єктивний для сьогоднішньої економіки нестабільний економічний процес, котрий не лише випадає з поля зору дослідників, а навпаки, якого "намагаються вписати" у формальні кліше, для яких немає жодних методологічних підстав.

Приклад з цінами – це лише один випадок, котрий показує, як часто економічні обставини виявляють об'єктивну нестабільність.

Тим не менше, якщо перед нами стоїть завдання збереження розвитку в умовах зовнішньої нестабільності, тоді, передусім, необхідно об'єктивно з'ясувати причини нестабільних – швидкоплинних, непередбачуваних, мінливих – зовнішніх обставин. Розуміючи об'єктивну природу причин економічної нестабільності, отримуємо ґносеологічні умови вироблення рекомендацій щодо управління деяким об'єктом господарювання в стилі його "стійкого розвитку".

Тобто управління розвитком підприємства включає дві складові – як власне його внутрішнє вдосконалення, так і вдосконалення пристосованості до зовнішніх умов, завжди мінливих і не завжди передбачуваних.

Звертаючись до прикладу з історії виробничих і технологічних процесів, ці дві складові (внутрішню та зовнішню) щодо сталого розвитку в умовах нестабільності ілюструє розвиток житла. Спочатку, щоб уникнути несприятливого погоднокліматичного впливу, житло розміщували у географічно вигідних місцях, захищених самою природою – за схилом гори, при долині, де добре пригріває сонце і не дуже морозно. Коли технологія будівництва зазнала вдосконалення, проти нестабільності природних умов почали застосовувати теплоізоляційні матеріали, сейсмологічні конструкції тощо.

Так, розуміння природи "зовнішньої нестабільності" спільно з творчим пошуком "внутрішньої досконалості", яка вже не залежить від нестійких впливів середовища, дозволяють створювати деяку "стійку суть" – у даному прикладі це будівельна конструкція.

Коли ж мова йде про "економічну конструкцію", тобто управління й відповідні технології деякого підприємства, тоді його розвиток має поєднувати науково-обґрунтовану "протидію" мінливим зовнішнім обставинам і таку ж науково-обґрунтовану внутрішньоорганізовану систему управління – експеримент і технології, які разом уже не залежать від нестабільності зовнішнього світу, ринкового середовища.

Отже, щоб зберегти сталий розвиток за нестабільних умов, необхідно точно та об'єктивно ідентифікувати суть цієї нестабільності. До того ж відповідно до цієї суті слід знайти

технологічний та управлінський спосіб досягнення розвитку, який не залежить від неї. З інженерної точки зору це впровадження тих чи інших винаходів. З маркетингової – це пошук відомих ринкових ніш, напрямів збуту. З погляду науково-технічного прогресу – це вдосконалення розв'язків задач, котрі вже поновили зовнішні умови, показуючи новий вид своєї нестабільності. В поняттях управління – це пошук форм організації виробництва, які інваріантні до несприятливих обставин і, крім того, на хронологічній шкалі прогресу стоять далі тих її пунктів, на яких нестабільність виникла.

Коли ж завдання пошуку "відповіді на виклик зовнішніх обставин" розв'язане, тоді його втілення в дійсність становить доволі типовий технічний процес "здійснення управління" на основі визначеної стратегічної мети.

Сталий розвиток підприємства в умовах економічної та соціально-політичної нестабільності потребує мобілізації внутрішніх трудових зусиль, передусім пов'язаних з модернізацією, оновленням і науково-технічним удосконаленням виробництва; з активізацією залучення нових зовнішніх ресурсів – від сировини й фінансових інвестицій до науково-технічних нововведень і маркетингових стратегій. Ця активізація внутрішніх та зовнішніх аспектів стабілізації розвитку охоплює різноманітні напрями організації виробництва.

Література: 1. Пригожин И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой: Пер. с англ. / И. Пригожин, И. Стенгерс; [Общ. ред. В. И. Аршинова, Ю. Л. Климонтовича и Ю. В. Сачкова. – М.: Прогресс, 1986. – 432 с.

*Стаття надійшла до редакції
09.09.2008 р.*

УДК 658.012.12:339.9

Каляка С. В.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ВНЕСКУ У ЗРОСТАННЯ ВВП УКРАЇНИ ПІДПРИЄМСТВ – СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

In this article the problem of necessity of providing the stable functioning of industrial enterprise – the entity of foreign economic activity – is considered and formulated.

На сьогоднішній день зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) України тісно пов'язано з ефективністю функціонування промислових підприємств. Сучасні умови функціонування промислових підприємств характеризуються мінливістю, динамічністю, складністю та великою кількістю загроз їх стійкому функціонуванню, що особливо небезпечно для машинобудівної галузі, особливості функціонування підприємств якої є належність до високотехнологічних ринків збуту, що характеризуються великою кількістю конкурентів, швидкістю зміни попиту, зміни технології виробництва.

Серед провідних українських учених, які зробили вагомий внесок у розвиток теоретичних та методологічних положень щодо забезпечення стійкого функціонування підпри-